

SÁNDOR SZOKOLAY

A	
II. vonósnégyes	21' 16"
String Quartet No. 2	
I. Capriccietto pizzicato	1' 41"
II. Adagietto sordinato	3' 18"
III. Scherzettino glissando	2' 23"
IV. Notturmo flagioletto	2' 38"
V. Stretto tremolando	
VI. Intermedietto fioretto	
VII. Ballo sarcastico col legno	11' 16"
VIII. Epilogo discordato	

BARTÓK VONÓSNÉGYES

BARTÓK QUARTET

Péter Komlós, Béla Bánfalvi — hegedű / violins

Géza Németh — mélyhegedű / viola

László Mező — gordonka / violoncello

B	
1. Szonáta gordonkára	12' 53"
Sonata for violoncello	
I. Sostenuto — (fugato)	
II. Andante sostenuto	
III. Allegro molto	

CSABA ONCZAY — gordonka / violoncello

2. Jeremiada	12' 02"
Szólókantáta szoprán hangra, fuvolára, csemlóra és gordonkára; bibliai szövegekre Károli Gáspár fordításában.	

Solo cantata for soprano, flute, harpsichord and violoncello to texts from the bible in the traditional Hungarian translation by Gáspár Károli.

- I. Jeruzsálem pusztulása
The destruction of Jerusalem
- II. Gyásznének / Lament
- III. Vigasztalás / Consolation

TERÉZIA CSAJBÓK — szoprán / soprano

MAGYAR BAROKK TRIÓ HUNGARIAN BAROQUE TRIO

Gyula Csetényi — fuvola / flute

Csaba Végvári — csemló / harpsichord

Zsolt Bartha — gordonka / violoncello

MÁSODIK VONÓSNÉGYES

Nyolc évi várankozás és készülődés után vállalkoztam csak új vonósnégyes írására, 1980 tavaszán, a *Bartók Vonósnégyes* és az *Országos Filharmónia* felkérésére. Kézenfekvőnek tűnt: ha már az első kvartettem írására a *Kodály Vonósnégyes* kért fel, s azzal Kodály születésének 90. évfordulójára emlékeztem, új művem mélyebb értelmű inspirációja a Bartók Centenárium lehet. Tudván tudtam, hogy a felületi hatások, stílári utalások ideje lejárt. Korunk zenéje Bartóktól szerteágazó utakon és útvonalakon özönén keresztül távolodott mind messzebbre. Ahogy a „kései Liszt” nyitott kaput a bartóki életműnek, Bartók hasonló örökséggel nem szolgálhatott. Nem is foghat bennünket kézen, nem vezethet tovább: csak erőt meríthetünk belőle további magányunkhoz. De éppen a kifürkészhetetlen jövő kötelez a szembesítő dialógusra, utunk újragondolására. Úgy érzem, a bartóki szellem vertikális és horizontális egysége, a holtanyag helyett az élővilág őanyagának életre keltése újra aktuális lehet. Mikrovilága üzenet a tágabb szabadság felé, s nem az elidegenedés az egyetlen út! Üzenete hit abban, hogy az alkotói komolyság a felelőtlenségnél ma is célravezetőbb!

A kísérletezés, a megújulás keresése az utóbbi öt évben szinte mindent megváltoztatott körülöttem. Érdeklődésem a szóló és kamaraművek felé fordult. Második vonósnégyesem összegzésszerűen keresi a mondandó és a kifejezési eszközök koncentrált egységét. A fegyelmezés szabadsága diktálta a nyolc tétel azonos anyagú eszközökre is kiterjedő variációit. Formailag a gyors—lassú—gyors—lassú—gyors fűzér törekszik az egységfolyamat összekapcsolására. Az első három tétel még triós formára is utal, később viszont a bevezetés és allegró elv görgeti a formát a nagyobb lélegzetű, híd formájú fináléig. Minden tételcím Janus-arcú; persze, a több mint húszperces mű technikai csoportosítása nem a virtuozitás és hangszeresítés felől közelít, hanem az anyag átlénygülésének természeti varázslatát keresi. A szabadság kötöttsége? Szervezett aleatorikus részek által, a kötöttség szabadsága: a metrika felszabadításával, a szűkülő és táguló ütemváltások feszültsége, az unisonótól a clusterekig nem a konstrukció eleve elhatározása vezet, hanem a dramaturgia belső feszültsége... A szigorúan szerkesztett, többszörösen átszött kompozíció többértelműsége polémikus. A Finale a húrok elhangolása által egy új hangzásvilágra bukkan: hangköz-modelljeivel, az üres húrok jellegzetes színével a teljes tizenkét-fokúság bővíti rendszerét; tükörképleteivel, szűk és tág hangzással sokkal inkább a természet hangjait felé közelít, mint az atonalitás felé. A műnek, ha nincs is hangneme: a C-centrum köré épül. A „magyar sor”: a pentatónia irányából kínáló tizenkét-fokúság átváltozásai szabad rendszerként keresik a zene élettanának új egyidejűségét — tagadva a bomlás és széthullás elkerülhetetlenségét... Inkább rácsodálkozni próbál a természet vigasztaló szépségeire.

GORDONKASZONÁTA

A három tételes szólószonátát a Művelődési Minisztérium felkérésére az 1980. évi Budapesti Nemzetközi Casals-versenyre írtam. A dedikáció *Onczay Csabának* szól, akivel a darab komponálása során folyamatosan konzultáltam. Nyilván az is könnyítette munkámat, hogy egy hegedű- és egy fuvola-szólószonátát írtam már. A hangszer gazdagabb kihasználása mellett a nagyívű formálás lebegett előttem, és a szólóművek szigorúságát próbáltam korszerű eszközökkel ötvözni. Az első tétel küzdelmes allegrója lassú (azonos anyagú) bevezetőből, mintegy embrionális anyagból fokozatosan fejlődik ki. A variábilis, szabad lüktetésű, beszédes ritmikai bonyodalmak nem túrták az ütemszerű korlátokat. A sűrűsödés és ritkulás diktálta nagyobb ívekre — úgy érzem —, azzal találtam rá, hogy a gyakori ütemváltások csikorgásából is megpróbáltam kiszabadulni — engedve a teljes metrikai szabadságnak. Az első tétel középrészeiben egy négyszólamú fugato lép a kidolgozás helyére, s a visszatérés hol tovább csiszolja, hol sűríti és rövidíti a mondanivalót, míg a tétel Codája visszaérkezik a bevezetés kezdő nyugalmába. A második tétel az első akkordisztikus világának kontrasztjaként alapvetően melodisztikus, lírai lassú tétel. A zárótétel: gyors, virtuóz, rondo-capriccio. A visszatérések nem ismétlés igényűek, hanem az átváltozások a többarcúság felvillanására törekszenek. A zárótétel, nem idézetekkel, hanem apróbb tematikus utalásokkal igyekszik az előző tételek gondolatait összefoglalni, a megállapíthatatlan lendületes finálé-igény mellett.

Zenei rendező / Recording producer: János Mátyás
Hangmérnök / Balance engineer: István Berényi

A borítón: Gönczi Béla festménye
Front cover: painting by Béla Gönczi

Photo: Zsuzsa Helyei
Grafika / Design: Béla Gönczi

Made in Hungary (P) 1984 HUNGAROTON

A lemez sztereó és mono hangszedővel is lejátszható
The record can be played with a stereo or mono cartridge

JEREMIÁDA

Pályakezdő éveimet az oratóriumok és kantáták írása éltette. A szöveges zene bővölete ellenállhatatlanul a zenés színház felé sodort. Ez a lendület tíz évig tartott. A *Vérnász*, a *Hamlet* és a *Sámson* véglegesen lezárt egy megismételhetetlen periódust. A kísérletezés, a megújulás keresése szinte mindent megváltoztatott körülöttem. Érdeklődésem a szóló és kamaraművek felé fordult. A freskószerű kórus-zenekari hangzások helyébe is új vokális elképzelések léptek: egyrészt kísérlet nélküli kórusművek, másrészt szólókantáták írásával próbálkoztam mélyebbre ásni...

Nagy megpróbáltatások szorítása közben próbáltam a biblikus szövegből emberi és művészi erőt meríteni. Bevallom, hogy a valóságban megélt lassan gördülő napok tényleges visszatükröződése és egyetlen vígasza volt e mű írása. Sohasem hittem, hogy Jeremiás siralmaival szemtől szembe találkozhatom az újraélés harapófogójában.

A szöveget magam állítottam össze az 1., 2., 3. és 5. fejezet részleteiből. A tételek: I.: Jeruzsálem pusztulása, II.: Gyásznének, III.: Vigasztalás. A közel negyedórás művet 1979-ben komponáltam: A dramaturgia felépítése a „pusztulás tragikumát”, a „sirató-imádság magába fordulását”, és a „vigasztalás halál-víziba oldódó lebegését” igyekszik megragadni. A mű első tétele a legkeményebb, melyet a szigorú szerkesztés, lassú—gyors—lassú—gyors—lassú 12-fokú variációs sorteknika abroncsként fog át... A második és harmadik tétel a keret adta lehetőségeket igyekszik szétfeszíteni. Kilép a szigorúbb ütemkeretből, a hangkészlét könnyörtelensége is széttörik, összekuszálódik, az aleatorikus elemek előtérbe kerülnek: Az „éppen kibuggyanó” keserűség és büntudat szabályozhatatlanságától...

Az elgyengülés fájdalma a zenei szöveget is „elvékonyítja”, s éppen a gyásznének teremti meg a mű döbbsét „csendjét” is... A Finale további átlénygülése — oldódás keresése — a szűk kromatikával szemben, a tágabb diatonikus hangközökből próbál harmóniakat építeni víziószerűen... De az egyetlen igazán harmonikus pillanat: a gyerekkori-korál visszhangja: „téríts vissza magadhoz, Uram, és mi visszatérünk...” ez éppen a soha vissza nem térő... A víziószerű búcsú, halálba-lebegés, éteri-világba tűnő örök visszatérés, lezáratlanul szeretné érzékeltetni elszálló életünket.

A mű dedikációja *Csajbók Teréziának* és a *Magyar Barokk Triónak* szól.
Szokolay Sándor

Notes in English and text included
Deutsche Notizen und Text beiliegend
С приложением сопроводительного текста и стиха